

УДК 336:368

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-38>

Рудь І.Ю.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку**Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*

Тарасенко В.О.

*магістр**Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського**+Master**Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University*

РИНОК ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

REINSURANCE MARKET IN UKRAINE: CURRENT SITUATION AND PROSPECTS

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто проблему функціонування ринку перестрахування в Україні. Досліджено підходи до визначення поняття «перестрахування», виокремлено головні форми та функції перестрахування. Розкрито роль та значення перестрахування для подальшого розвитку вітчизняного страхового ринку. За допомогою статистичних даних проведено аналіз сучасного стану ринку перестрахування в Україні, визначено особливості його функціонування з погляду вихідного перестрахування. Виявлено тенденції розвитку перестрахування в умовах трансформації страхового ринку. На основі проведеного аналізу виявлено проблеми в розвитку ринку перестрахування в Україні. Запропоновано заходи, що спрямовані на вдосконалення вітчизняного ринку перестрахування в умовах інтеграції національного ринку у світовий простір у сфері перестрахування.

Ключові слова: перестрахування, перестраховик, функції перестрахування, форми перестрахування, ринок перестрахування.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрена проблема функционирования рынка перестрахования в Украине. Исследованы подходы к определению понятия «перестрахование», выделены основные формы и функции перестрахования. Раскрыты роль и значение перестрахования для дальнейшего развития отечественного страхового рынка. С помощью статистических данных проведен анализ современного состояния рынка перестрахования в Украине, определены особенности его функционирования с точки зрения исходящего перестрахования. Выявлены тенденции развития перестрахования в условиях трансформации страхового рынка. На основе проведенного анализа выявлены проблемы в развитии рынка перестрахования в Украине. Предложены меры, направленные на совершенствование отечественного рынка перестрахования в условиях интеграции национального рынка в мировое пространство в сфере перестрахования.

Ключевые слова: перестрахование, перестраховщик, функции перестрахования, формы перестрахования, рынок перестрахования.

ANNOTATION

The article considers the problem of functioning of the reinsurance market in Ukraine. Approaches to the definition of the concept of «reinsurance» are studied, the main forms and functions of reinsurance are singled out. The role and importance of reinsurance for the further development of the domestic insurance market are revealed. In order for a competitive insurance market to emerge, it is necessary to create the right mechanism for risk redistribution between insurance companies in the market. Such a mechanism is reinsurance. Reinsurance is a system of economic relations that allows the insurer to transfer the share of liability for insurance risks specified in the contract, taking into account financial capabilities, the reinsurer to maintain financial stability, diversify the insurance portfolio and ensure unprofitable activities of reinsurance process. The main purpose of reinsurance is the

financial protection of the reinsurer from future financial losses that it may suffer if it is not reinsured. With the help of statistical data, an analysis of the current state of the reinsurance market in Ukraine was conducted. The analysis showed that the importance of the reinsurance market in Ukraine is growing. Insurance companies need financial stability and support during their activities, ie it is important to purchase a reliable reinsurance service right now. Peculiarities of its functioning in terms of initial reinsurance are determined. Identifying trends in reinsurance in the transformation of the insurance market. Based on the analysis, problems in the development of the reinsurance market in Ukraine were identified. To stimulate the development of reinsurance in Ukraine, it is necessary, first of all, to develop the insurance market. Also, it is necessary to stimulate the development of competitive insurance companies that would provide services not only in Ukraine but also abroad. Measures aimed at improving the domestic reinsurance market in terms of integration of the national market into the world reinsurance are proposed. Ways to improve the development of the Ukrainian reinsurance market are legislative changes in the field of reinsurance, ensuring an optimal economic climate, creating an effective insurance pool.

Key words: reinsurance, reinsurer, reinsurance functions, forms of reinsurance, reinsurance market

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У процесі трансформації страхового ринку страхові компанії особливо потребують фінансової підтримки та залучення додаткового капіталу, тому в Україні поступово зростає роль ринку перестрахування. Перестрахування забезпечує фінансову безпеку страхового ринку та підвищує економічну стабільність у суспільстві. Через це формування та розбудова ринку перестрахування в Україні є пріоритетними напрямками розвитку. Нині залишається актуальною проблема нормативної неврегульованості на законодавчому рівні перестрахування та невідповідності положень і вимог законодавчих актів у сфері страхування та перестрахування.

Отже, дослідження сучасного стану ринку перестраховання в Україні, виявлення наявних проблем, а також визначення перспективних напрямів його розвитку є актуальними і своєчасними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Великий внесок у дослідження сутності та значення перестраховання зробили вітчизняні науковці С. Осадець, А. Боженко, Ю. Журавльова, К. Третяк, О. Гаманькова, Н. Внукова, Т. Ротова та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення теоретичних аспектів визначення перестраховання, аналіз сучасного стану перестраховання в Україні та перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах ринкової економіки, зважаючи на процес глобалізації, страхові компанії мають забезпечувати потрібний рівень страхового захисту майнових прав, щоб бути конкурентоспроможними на ринку страхування, забезпечувати формування збалансованого страхового портфеля, знаходитися в постійному пошуку виходу на нові ринки та впроваджувати нові види та форми страхування.

Для того щоб страхова компанія могла приймати на страхування нові види ризиків, їй необхідно здійснювати пошук нових додаткових фінансових можливостей. Страховій компанії також потрібно постійно шукати нових клієнтів, запроваджувати новітні види страхування, щоб мати змогу нарощувати обсяги страхових операцій. Проте сама страхова компанія повинна бути фінансово стійкою та надійною. Це потрібно, щоб вона мала змогу своєчасно та повністю виконувати зобов'язання перед страховиками, якщо настане страховий випадок. Отже, для того

щоб відбулося становлення конкурентного ринку страхування, необхідно створити правильний механізм перерозподілу ризику між страховими компаніями, що перебувають на ринку. Таким механізмом є перестраховання.

У сучасній науковій літературі поняття «перестраховання» має різні визначення. Усі вони залежать від підходу вчених до дослідження поняття «перестраховання» (табл. 1).

Дослідження визначення поняття «перестраховання» показало, що не існує єдиного підходу до його трактування. Вищенаведені підходи мають спільну основу, що доповнюється або уточнюється різними поглядами, проте не розкриває повністю поняття «перестраховання». На нашу думку, доцільно виокремити визначення, що повною мірою відображає суть даного поняття.

Отже, перестраховання – це незалежна галузь страхового ринку, котра являє собою систему економічних відносин, що дає змогу здійснити передачу страховиком визначеної в договорі частки відповідальності за прийнятими на страхування ризиками з урахуванням фінансових можливостей перестраховика для утримання фінансової стійкості, диверсифікації страхового портфеля та забезпечення беззбиткової діяльності учасників процесу перестраховання.

Головна мета перестраховання – фінансовий захист перестраховальника (страховика) від майбутніх фінансових утрат, які він зможе знати, якщо не буде перестрахованим. За допомогою перестраховання страховик може зміцнити свою фінансову стійкість та надійність. Цей чинник особливо важливий у сучасних реаліях економічної нестабільності в країні [3].

Виокремлюють такі функції перестраховання:

- вторинний перерозподіл ризику;
- сприяння запровадженню та поширенню нових видів страхування;

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «перестраховання»

Джерело	Визначення
Стаття 12 Закону України «Про страхування» [4]	Перестраховання – страхування одним страховиком (цедентом, перестраховальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) – резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно із законодавством країни, в якій він зареєстрований.
Т.А. Ротова [5]	Перестраховання – це система економічних відносин, згідно з якою страховик, беручи на страхування ризику щодо захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, частину відповідальності за ними з урахуванням своїх фінансових можливостей передає на узгоджених умовах із метою створення збалансованого страхового портфеля, забезпечення рентабельності страхових операцій.
Р.Т. Юлдашев	Перестраховання – це операція, згідно з якою страховик, беручи на страхування ризику, частину відповідальності за ними (з урахуванням своїх фінансових можливостей) передає на узгоджених умовах іншим страховикам (перестраховикам) із метою створення збалансованого страхового портфеля, забезпечення фінансової стійкості та рентабельності страхових операцій.
Ю.М. Дьячкова	Перестраховання – це особливий вид договірних економічних відносин, у процесі яких страховик (цедент), приймаючи на страхування ризику, визначену частку по них з урахуванням своїх фінансових можливостей із метою забезпечення фінансової стійкості і рентабельності страхових операцій передає на погоджених умовах іншим страховикам (перестраховикам).
В.Д. Базилевич [1]	Перестраховання – це процес передачі частини взятих на себе ризиків іншим страховикам із метою створення такого страхового портфеля, який забезпечував би стійкість і рентабельність страхових операцій.

- створення умов для формування збалансованого страхового портфеля;
- забезпечення своєчасного та повного виконання зобов'язань на внутрішньому і на зовнішньому ринках;
- формування надійного страхового ринку;
- підвищення фінансової стійкості страховика.

Розрізняють декілька форм перестраховання (рис. 1).

Основні показники діяльності ринку перестраховання в Україні та його динаміку протягом 2016–2019 рр. представлено в табл. 2.

Отже, з табл. 2 видно, що в 2019 р. за договорами перестраховання ризиків українські страховики (цеденти, перестраховувальники) сплатили страхових премій на суму 16 713,4 млн грн, що на 1 227,3 млн грн менше, ніж у 2018 р. Причому зменшення відбулося саме за договорами перестраховання ризиків перестраховикам-резидентам – на 1 528 млн грн менше. Таке зменшення може бути пов'язане з дестабілізуючим впливом девальвації національної валюти, тому з'являється складність у взаєморозрахунках страховиків під час купівлі валюти для перерахування премій чи здійснення виплат за договорами страхування з іноземними сторонами.

Виплати, компенсовані перестраховиками в 2019 р., збільшилися на 49,2 млн грн порівняно з 2018 р. Як бачимо, збільшення відбулося за рахунок зростання виплат, компенсованих перестраховиками-нерезидентами (збільшення на 182,2 млн грн).

Протягом 2016–2019 рр. спостерігається поступове збільшення отриманих страхових премій від перестраховувальників-нерезидентів. У 2019 р. вони становили 58,6 млн грн, що на

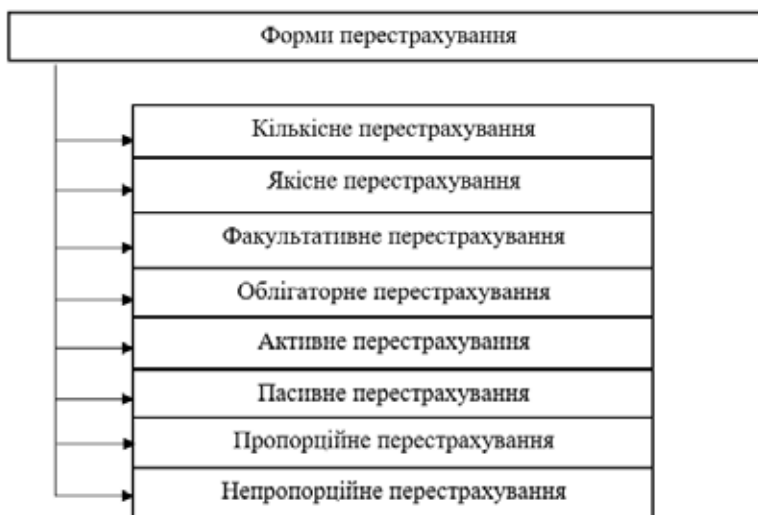

Рис. 1. Форми перестраховання

8,4 млн грн більше, ніж у 2018 р. Виплати, компенсовані перестраховувальникам-нерезидентам у 2019 р., значно зменшилися порівняно з 2018 р. (зменшення на 35,5 млн грн).

Отже, загалом значення ринку перестраховання в Україні зростає. Сьогодні страхові компанії під час своєї діяльності потребують фінансової стабільності та підтримки, тобто саме зараз актуальним є придбання надійної перестрахової послуги. Як бачимо, роль ринку перестраховання в Україні поступово зростає разом зі зростанням самого страхового ринку.

У структурі вихідного перестраховання станом на 31.12.2019 найбільше сплачено часток страхових премій за такими видами страхування, як: страхування майна – 3 679,1 млн грн (або 22,0%); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 2 870,0 млн грн (або 17,2%); страхування фінансових ризиків – 2 396,5 млн грн (або 14,3%); страхування ванта-

Таблиця 2

Динаміка основних показників ринку перестраховання за 2016–2019 рр. [2]

Показники	Обсяг коштів, млн грн				Абсолютне відхилення, млн грн	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019/2016	2019/2018
					тис. грн.	тис. грн.
Сплачено на перестраховання, у тому числі:	12 668,7	18 333,6	17 940,7	16 713,4	4044,7	-1227,3
перестраховикам-резидентам	8 706,4	14 937,4	14 943,2	13 415,2	4708,8	-1528
перестраховикам-нерезидентам	3 962,3	3 396,2	2 997,5	3 298,2	-664,1	300,7
Виплати, компенсовані перестраховикам, у тому числі:	1 233,2	1 208,2	2 459	2 508,2	1275	49,2
перестраховиками-резидентами	278,5	280	430,8	297,8	19,3	-133
перестраховиками-нерезидентами	954,7	928,2	2 028,2	2 210,4	1255,7	182,2
Отримані страхові премії від перестраховувальників-нерезидентів	40,1	46,1	48,4	56,8	16,7	8,4
Виплати, компенсовані перестраховувальникам-нерезидентам	14,2	13,8	44,4	8,9	-5,3	-35,5

жів та багажу (вантажобагажу) – 1 535,2 млн грн (або 9,2%); страхування наземного транспорту (КАСКО) – 1 401,3 млн грн (або 8,4%); страхування відповідальності перед третіми особами – 1 034,1 млн грн (або 6,2%); страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів («Зелена карта») – 490,9 млн грн (або 2,9%) [2].

Частка ринку вхідного перестраховування в Україні є незначною, проте можна сказати, що ринок перестраховування має вагомі перспективи. Глобалізація світового страхового ринку є суттєвим чинником, що визначає необхідність розвитку вхідного перестраховування.

Поруч із позитивними тенденціями на ринку перестраховування в Україні існують також і певні прогалини розвитку [3]:

1. Ринок перестраховування в Україні характеризується нерозвинутою інфраструктурою.

2. На вітчизняному ринку перестраховування переважає здебільшого факультативне перестраховування.

3. Спостерігається низька капіталізація ринку страхування та перестраховування.

4. Перестраховики у своїй діяльності використовують недобросовісну конкуренцію.

5. Вітчизняна класифікація страхування та документальне оформлення перестраховування не відповідають нормам міжнародної практики.

Негативними моментами є втрата доступу до активу нерухомого майна, що розташоване на тимчасово окупованих територіях України (Крим, Донецьк, Луганськ), та помітно стрімке зростання витрат на забезпечення виконання страхових зобов'язань у зв'язку зі значною девальвацією національної валюти.

Щоб стимулювати розвиток перестраховування в Україні, необхідно, насамперед, розвинути ринок страхування. Також необхідно стимулювати розвиток конкурентоспроможних страхових компаній, які б надавали послуги не тільки в Україні, а й за кордоном. Для цього необхідно, щоб страхові компанії створювали нові, конкурентоспроможні послуги у сфері перестраховування. Головний напрям державної політики щодо перестраховування має ґрунтуватися на тому, щоб досягти таких результатів, за яких вхідне перестраховування стало б механізмом залучення коштів в економіку нашої країни.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз вітчизняного ринку перестраховування дав змогу виявити проблеми його розвитку, такі як: відсутність стабільної політики держави щодо забезпечення розвитку ринкового середовища, нерозвинута інфраструктура ринку перестраховування, низька капіталізація ринку страхування та перестраховування, недобросовісна конкуренція на ринку перестраховування, невідповідність відкритого документального оформлення перестраховування міжнародній практиці.

Розвиток ринку страхування та перестрахову-

вання в Україні є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері фінансових ринків. Це пояснюється тим, що Україна прагне розширити та поглибити співпрацю з міжнародними партнерами.

Таким чином, сьогодні ринок перестраховування в Україні знаходиться на стадії становлення. Шляхами вдосконалення розвитку українського ринку перестраховування можуть стати: законодавчі зміни у сфері перестраховування, забезпечення оптимального економічного клімату, за якого договори перестраховування уклалися б усередині держави, а не з іноземними компаніями, що забезпечить зменшення відтоку вітчизняного капіталу, створення ефективного страхового пулу. Останнє дасть змогу забезпечити стабільний розвиток вітчизняного страхового і перестрахового ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилевич В.Д. Страхування : підручник. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_2019.pdf
3. Панченко О.І., Савченко Т.В. Проблеми та перспективи розвитку перестраховального ринку в Україні. URL: <https://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/18.pdf>
4. Про страхування : Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
5. Ротова Т.А. Страхування : навчальний посібник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 400 с.

REFERENCES:

1. Bazilevich V.D. (2008) Strakhuvannya [Insurance]. Kyiv: Znan-nya. (in Ukrainian)
2. Information on the state and development of the insurance market of Ukraine. Results of insurance companies for 2019 [Electronic resource]. Access mode: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_2019.pdf (in Ukrainian)
3. Panchenko O.I., Savchenko T.V. Problemy ta perspektyvy rozvytku perestrakhival'noho rynku v Ukrayini [Problems and prospects of development of the reinsurance market in Ukraine]: article [Electronic resource]. Access mode: <https://fr.stu.cn.ua/tmp/pdf/18.pdf> (in Ukrainian)
4. About insurance [Electronic resource]: Law of Ukraine. Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр> (in Ukrainian)
5. Rotova T.A. (2006) Strakhuvannya [Insurance]. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics. (in Ukrainian)